

A gazdasági válság hatásai a könyvtárakra

Az USA gazdasága 1776 óta már 21 válságot, recessziót, depressziót élt meg. Ezek közül az első 1797-ben volt. Átlagosan 10 hónapig tartottak, a legutolsó, a mostani válság 19 hónapig húzódott el. 2008-ban kezdődött, amikor is 2,8 millió ember lett munkanélkülivé. 2009-ben pedig már 4,7 millióan veszítették el munkájukat. A válság természetesen érintette a könyvtárakat is. A válság hatásait elemzik és a könyvtáros társadalom ezekre adott válaszait foglalják össze a szerzők, a New York állambeli *Long Island University* könyvtárának igazgatója és gyarapító könyvtárosa. Egy online kérdőívre adott válaszok alapján fogalmazzák meg gondolataikat, összegzik a tényeket.

A kérdőívet levelező listák segítségével küldték szét a könyvtárosoknak, illetve több amerikai kutató könyvtár igazgatójának és dékánoknak. Az előbbi csoportból 295 válasz érkezett, míg az utóbbiból 47.

A kérdések először a költségvetési helyzetet tudakolták a válság előtti, alatti évekre, vagyis 2008-ra, 2009-re vonatkozóan, és firtatták az akkor még *jövőnek számító*, 2010. évet illető elvárásokat. 2008-ban 33,22% helyen volt költségvetés-csökkenés, 40%-nál nem volt változás, sőt 26,78%-ban nőtt a költségvetés összege. 2009-ben azonban változott a helyzet, csökkentés a könyvtárak 58,6%-ánál volt, 27,1%-nál nem volt változás, és csak 14% élt meg növekedést.

A válaszoló könyvtártípusok megoszlása

89%-ban felsőoktatási könyvtárakban dolgozó könyvtárosok válaszoltak. Mivel maguk a szerzők is egyetemen dolgoznak, a kérdőíveket felsőoktatási könyvtárak által használt levelező listákra továbbították. A döntéshozóknál a 47 válaszolóból 45 képviselt felsőoktatási könyvtárat.

A költségvetés csökkentése vagy növelése a tárgyévvel megelőző, a tárgyévben és a rákövetkező évben

A recesszió első teljes évében (2009) a válaszadók kétharmada azt állította, hogy költségvetésük vagy nem változott, vagy emelkedett az előző évben (2008-ban). A döntéshozók sem számoltak be jelentős csökkenésekről. Más lett a helyzet 2009-re. Ekkor már kétszeresére nőtt a csökkenést elszenvedő könyvtárak száma.

A költségvetési keret csökkentése és ennek hatása a könyvtár működésére

Nem meglepő, hogy a szerződéses kötelezettségek alá eső tételeknél (pl. fizetések, segélyek) kevésbé valószínű a csökkentés, de a dologi és az utazási költségek annál inkább érintettek. A válaszadókat megkérték arra, emeljék ki, hogy mely területekre volt közvetlen hatása a gazdasági fejlődés megtorpanásának. A leggyakoribb válaszok: dolgozók szerződtetésének befagyasztása, utazási költségek redukálása, bérek befagyasztása, teljes személyzet fizetésének 20%-os csökkentése, hallgatók foglalkoztatásának felfüggesztése.

A válság által okozott stressz-szint változása

A munkatársak által megélt stressz szintje emelkedett. A 295 könyvtáros válaszoló több mint 85%-a jelezte, hogy kisebb mértékben vagy jelentősen emelkedett a munkahelyi stressz szintje.

Más egységektől és tanszékektől kapott pénzügyi támogatás

A 295 könyvtári válaszoló 85,43%-a jelezte, hogy más egységektől nem kaptak pénzügyi segítséget, vagyis a könyvtárak többsége az egyetem más

szervezeti egységeitől nem számíthat támogatásra. Az egyik döntéshozó egyedülálló történetet beszélt el. Az egyik egyetem vezetése a könyvtár nem gyarapításra fordítható keretét 3%-kal készült redukálni, de a hallgatói önkormányzat beadványára végül is semmit sem csökkentett, a könyvtár egyik keretét sem.

Legjobb gyakorlatok a recesszió ellen küzdelemben

A felmérés alatt legtöbbször a személyzetre vonatkozó kérdés merült fel. A vezetők beismerték, hogy leginkább csak határozott időre vettek fel munkatársakat. Fontosnak tartják a nehéz időkben a több, őszintébb és tapintatosabb kommunikációt a könyvtárosokkal, hogy azok nyugodtan tudjanak szembesülni a kellemetlen tényekkel is.

Az állománygyarapítás tekintetében előnyben kell részesíteni a konzorciumokon keresztüli beszerzést és újból tárgyalásokat kell lefolytatni a kiadókkal.

Technológiai javaslat az, hogy az egymást nagymértékben fedő, folyóiratokat tartalmazó adatbázisokat mondják fel a könyvtárak, használják a nyílt elérésű folyóiratokat, és az adatok elemzésével új stratégiai terveket alkossanak.

Bár a könyvtárakat nem tartják profittermelő központoknak, a döntéshozók válaszaiból kiderült, hogy keresik a bevételszerzési lehetőségeket, és tartalékalap létesítését javasolják előre nem látható helyzetekre.

Környezettudatosan kell szervezni a könyvtári munkafolyamatokat, ami ugyan nem hoz bevételt,

de csökkenti a költségeket. Például a nap végén ajánlatos lezárni a számítógépeket és papírt sem kell túl sokat használni. A könyvtárnak át kell gondolnia szolgáltatásait, projektjeit és a kevésbé fontosakat egy időre késleltetni lehet.

A könyvtárak számára nagyon fontos az erőteljes marketing, hogy felhasználóiknak az legyen az érzése, hogy a könyvtárak nélkül nehezen boldogulnak.

Néhány következtetés

A személyzetre (létszám) és az állománygyarapításra hatnak ki leginkább a válságok. De a működtetés, az utazások és a továbbképzés is szenved a költségvetés csökkentésétől. Nehéz időkben kevesebb pénzből kell gazdálkodni és többet kell dolgozni a csökkenő létszám miatt. A könyvtárosoknak ilyenkor fenn kell tartani a szolgáltatások minőségét, lehetőségeket kell keresni, hogy a fenntartó intézmény több támogatást adjon. Érdekes módon nehéz gazdasági helyzetben nagyobb az igény a könyvtári szolgáltatásokra, és sajnos a stressz szintje is emelkedik.

Az USA-ban 2010 márciusában már nőtt a munkahelyek száma, ami azt jelezte, hogy a válság a vége felé közeledik, és az élet visszatér a régi kerékvágásba.

/GUARRIA, Charles I. – WANG, Zhonghong: The economic crisis and its effect on libraries. = New Library World, 50. köt. 5–6. sz. 2011. p. 199–214./

(Burmeister Erzsébet)